

L'or del francès

L'aprenent li va preguntar al mestre si allò ho podria fer ell algun dia.

— Abans de sagristà s'ha de ser escolà — va respondre-li al brivall.

Era l'únic deixeble que tenia en aquell taller ennosat amb tota mena d'eines. Demanà la pols daurada, però el noi va recordar-li que era al cofre petit. Com un tresor. El mestre butxaquejà i va treure la clau que obria l'arqueta on hi guardava el saquet que li feia revenir aquella famosa història que commogué el poble durant anys. Feia més de mig segle...

El guarà avançava ràpid enmig dels crits de les feristeles que ferien el silenci de la nit. La bèstia carregava unes alforges amb dos sacs i el seu pas era fatigat en aquella fosca on ni xuts ni muricecs es veien, de la boira que hi havia. L'esperonava un homenàs amb hàbit de frare que li anava curt i li deixava a l'aire els turmells ferits. Encara li botzinaven a les orelles els trets dels arcabussos i el dring dels espasins quan els desembeinaven. La fam, el fred i els cops rebuts li havien migrat les forces després de dos dies d'escapada entotsolat a llocs d'aquell ase que havia robat a prop del santuari, l'escenari de la tragèdia que no es podia treure del cap. De sobte, el camí ral va fer un retomb tancat i es va trobar davant d'un pont i una gran paret, una muralla. El so de les potades de l'animal van canviar en trepitjar l'empedrat que l'orientava cap a una gran porta de fusta on s'hi veia la figura d'un sant alat que matava un dimoni. Va empènyer els batents, però no es van moure. La fugida acabava allà i no veia ningú que li pogués franquejar el pas. De cop, una sonsònia d'hommes que frasejaven una salmodia el sobrevingué. Aviat lligà caps: un convent! Picà la portella fins que va notar vida a l'altre costat, però el sobtà la pregunta sobre la seva identitat, tot i que era ben lògica. El nom improvisat li va agradar: Fra Hug de Montsonís. Obrí el novici de la comunitat de dominics, que es va fixar amb les ferides de l'hoste abans d'agafar el ruc pel ramal i procedir a descarregar els fardells. No ho va poder fer perquè l'home va garfir-lo pel braç amb una brusca violència que el va atemorir primer i fer malfiar després.

L'homenot va entrar amb els sarrons que no fiava ni a la seva ombra, i això féu sospitar encara més el xiquet, que aquella nit no va dormir, recelós. Abans que despuntés el dia ja empegava l'orella a la porta de l'estança del convidat, d'on va sentir una fressa de metalls que invocà la seva curiositat. Va guaitar pel forat del pany i la imatge l'astorà:

en lloc del monjo hi havia un home amb camisola, pantalons a mitja cama i un corretjam amb dues armes i un coltell. No refet del que acabava de veure, la porta s'obrí i una mà com de gegant l'engrapà com si fos un conill i el va fer rebotre contra la paret.

— Si crides ets home mort. O millor dit, nen. Ets nen mort — va amenaçar-lo abans de mirar per la finestra on hi veia aquell pont, un riu, una església amb un gran campanar i una de més petita al davant d'unes enormes ruïnes. Sens dubte, era un indret noble.

Les jaculatòries de matines dels monjos havien començat, però la mirada com un punxó de l'impostor li feu entendre al noi que no el deixaria sortir. Li va preguntar el nom.

— Em coneixen com a Vallverdú. El Vallverdú de Balaguer — va respondre.

— Molt bé, jove Vallverdú. M'hauràs de salvar la vida — sentencià l'home.

El fraret mai no s'havia enfrontat a un comès d'upa com aquell, i en això cavil·lava quan defora van cridar: «Lo Batlle!». Tothom coneixia el bandoler “nyerro” que s'havia ensenyorit dels camins i era el culpable de malvestats que assotaven mercaders i firaires. Arnau Escuder, *Lo Batlle d'Alòs*. Era la pell de Barrabàs i ara volia brega a les portes de Sant Domènec, renovat indret de pau cent setanta anys després del setge del Trastàmara.

— Sabem on és! Que surti el lladre, que ens ha de tornar lo que ens pertany!—, tronava.

El viatger era el pispa que buscava el bandoler i el seu escamot, i ell, un novici, estava atrapat en aquell joc macabre. La por el tenallava, però l'amenaça propera li destravà ràpid la llengua per indicar un viarany de fugida. Un passadís ocult sota el riu. Un secret de la comunitat que el noi només descobriria si li explicaven les raons de l'escomesa. El fugitiu les donà sense badar boca. Obrí els sacs i una lluïssor va destacar-se en la penombra. Or pur. Era un botí de monedes, anells i granalla, un tresor àuric cobejat pels bandolers, que el culpaven del fracàs d'un gran assalt i el volien passar a ganivet.

Ell no era catòlic, sinó hugonot, un protestant calvinista que havia fugit de França durant les guerres de religió fins arribar a la Vall d'Artesa de Segre, al servei de defensa del senyor de Montsonís, Francesc de Gilabert, enemic de l'Escuder. La seva història l'explicava mentre avançava per la gruta, talment ho faria un talp. Manta vegades s'havia trobat amb *Lo Batlle*, i en totes havia estat a punt de morir. «Com ara», pensà mentre estirava els sacs. L'or era la paga per a una nova torre del castell, i l'amo l'havia fet dur a la fortalesa de Malagastre, al cim de Puig d'Antona, on creia que estaria més

arrecerat d'assalts. Mai no hi va arribar. Entre pendissos i rebolls, l'Escuder va emboscar-se amb la seva caterva d'escurabosses, i quan la guàrdia passava pel Santuari de la Mare de Déu del Salgar, van descarregar un furibund atac amb pedrenyals, faques i trabucs. L'escabetsxada va ser majúscula, però el botí havia desaparegut. El gavatx evità que li omplissin el ventre de plom amb una contorsió que l'havia fet rodolar per una balma propera. I amb ell, els sacs. S'havia convertit en l'únic custodi del tresor, i calia escapar. Els bandolers l'encalçaven seguint les petges del ruc, robat a la granja de l'Empordanès, als encontorns de Rubió de Baix. Mig dormia de dia i partia amb la foscor, semblant a la d'aquella llarga cavitat de la que ja veia el final.

La llum el va encegar fins que veié l'església al turó i part de la muralla, on s'hi apostava la quadrilla de "nyerros" que atalaiava la zona. «Rendir-se o morir», va pensar el novici, però vinclar-se no era la intenció de l'Hug. A plena veu va reptar *Lo Batlle* a un duel només amb espasins i just davant de la lluita de pedra entre l'àngel i el dimoni. La mirada de l'Escuder espantava, de tan plena d'odi. Va treure's el xamberg i la capa i flexionà les cames movent l'arma. La de l'hugonot va centellejar, i els dos van unir-se en un ball mortal per l'or, que havia quedat a mercè del novici. Breguejador expert, el bandit va ferir el francès, que derrotat de genollons veia com l'enemic prenia els sarrons i els aixecava victoriós. Però l'hugonot va treure forces per abraonar-se-li. Caigudes les armes, els punys dominaren la lluita, desplaçada damunt el balustre de pedra amb les saques pel mig. De cop, s'esquinçaren, i un diluvi daurat aturà els lluitadors, corgelats pel tresor que s'escapava corrent avall. Enfollit, *Lo Batlle* carregà amb fúria i feu caure l'enemic, però ell hi anà al darrere intentant aferrar l'or amb inútils manotades a l'aire. De l'aigua en va sortir i de l'Hug jamai no se'n sabé res, però del novici sí. En Vallverdú fou conegut arreu pel seu mestratge en explicar històries.

— Ara és un expert vitraller i ensenya marrecs com tu — va dir el vell mentre mostrava el component que acoloria els vidres, la pols d'or.— El tresor del saquet, me'l va posar ell a la butxaca, i jo el vaig immortalitzar vestit de frare. És allà —, revelà assenyalant un dels episodis religiosos en vidre que enriqueix l'absis de l'església de Sant Domènec.

— I tot l'altre or dels sacs no es va trobar mai? —, inquirí el jove.

— Potser d'aquí quatre-cents anys encara el busquen pel riu Segre —, rigué l'ancià.

Quines bromes tenia el mestre. «Però sempre té raó...», va pensar.